

DE TWEEDE WERELDOORLOG

*OP NAAR DE BEVRIJDING VAN
EUROPA 1942-1944*

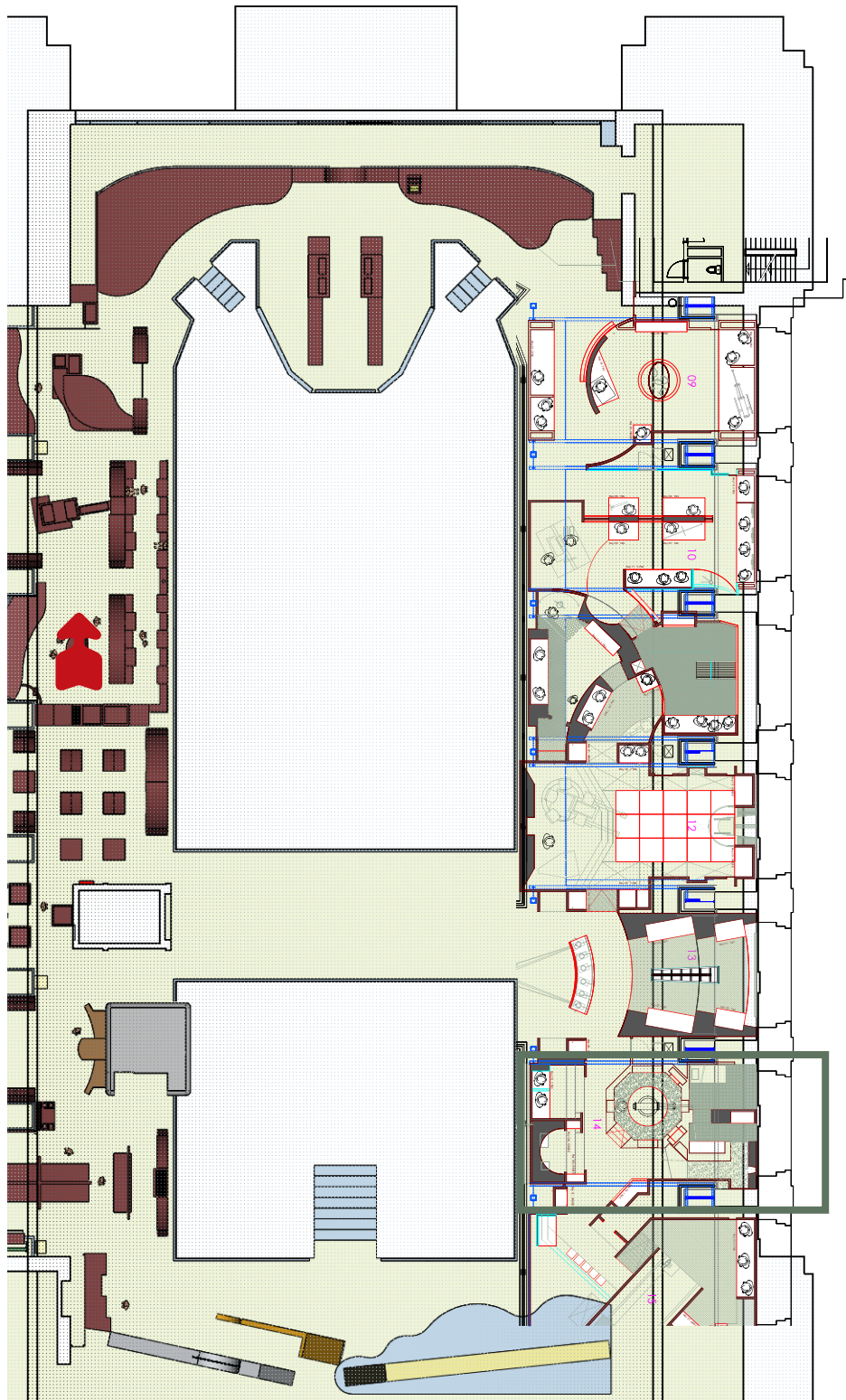
Dossier voor het 5e en 6e middelbaar

Educatieve Dienst

Inhoudstabel

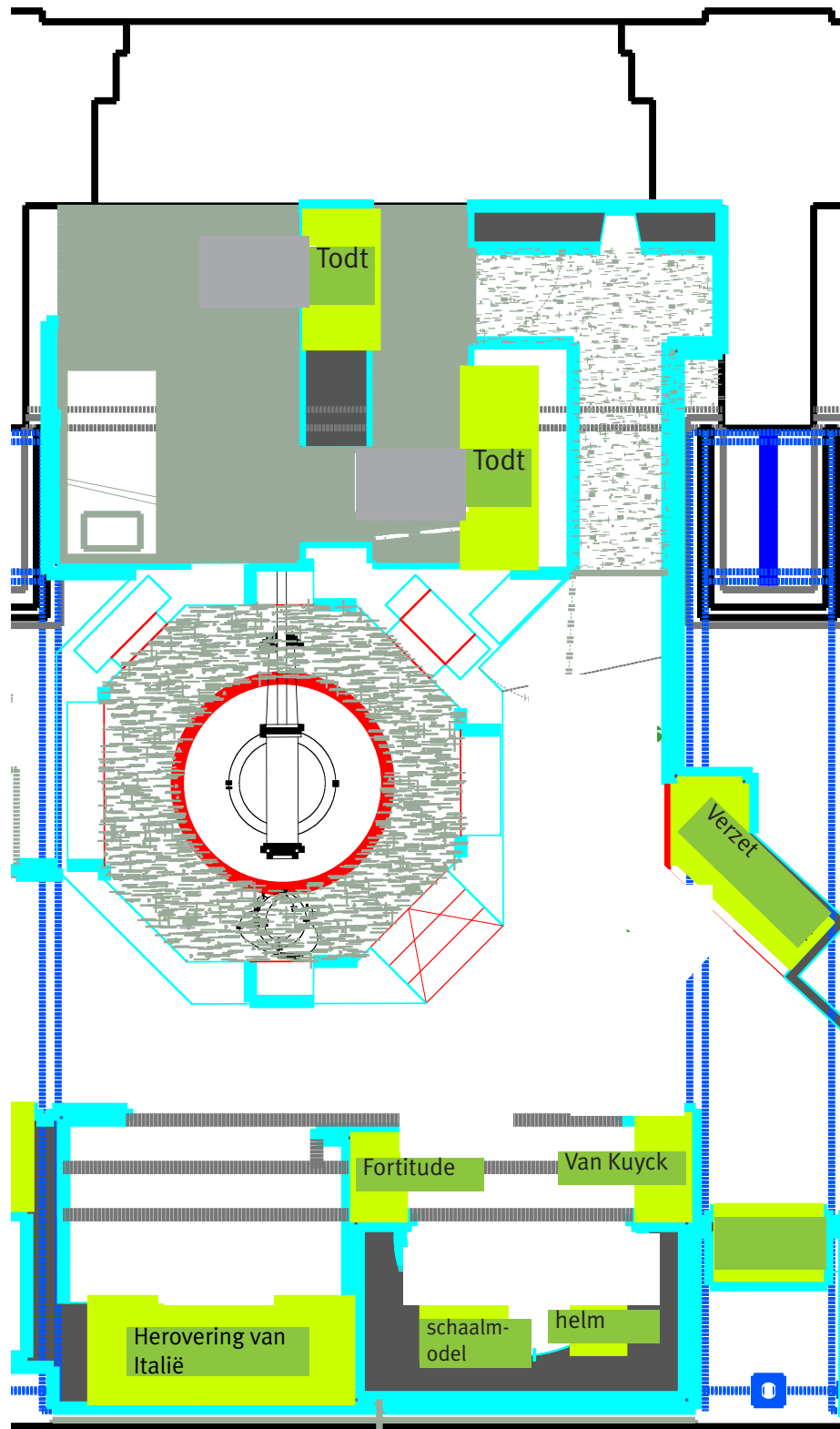
<i>Op naar de bevrijding van Europa</i>	
Plan	3
Vóór het bezoek	5
Tijdens het bezoek	10
Activiteitenfiche	14
Activiteitenfiche (oplossing)	17
Glossarium	20
Bibliografie	23
Het pedagogische aanbod van het WHI	26

Plan 2de verdieping

Op naar de
bevrijding van
Europa

Plan van de afdeling

Vóór het bezoek

Op naar de bevrijding van Europa 1942 - 1944

Vesting Europa

Vanaf de lente van 1943 verliezen de Duitsers en Italianen terrein in het Middellandse Zeegebied. Niets belet er nog een geallieerde opmars: op 10 juli vindt een landing op Sicilië plaats. De gevechten zijn hevig, maar het

eiland wordt in enkele weken veroverd. Italië wil de strijd niet meer verderzetten en een geallieerde bezetting vermijden. Het regime van Mussolini wordt omvergeworpen en een wapenstilstand wordt getekend.

De weg naar het noorden ligt evenwel niet open. Duitse troepen, gesteund door Italiaanse elementen die trouw zijn gebleven aan het fascisme, zetten de strijd verder. Ten zuiden van Rome worden de geallieerden vijf maanden opgehouden aan de Gustav-linie, een gefortificeerde verdedigingslijn die het schiereiland doorkruist.

Aan de andere kant van Europa, langs de Atlantische kustlijn, beschikken de Duitsers over een netwerk van versterkingen dat zich uitstrekt van de Pyreneeën tot Noorwegen. Het Duitse gebied wordt zo verdedigd door een schijnbaar onneembare gebetonneerde linie vol bunkers, kanonnen, machinegeweren, vlammenwerpers en kilometers prikkeldraad: de *Atlantikwall*.

Het einde van de oorlog in Noord-Afrika: de Tunesische campagne

Begin 1943 verschansen de Duits-Italiaanse troepen zich in het door Vichy gecontroleerde Tunesië. Na de geallieerde opmars tot staan te hebben gebracht, vallen ze in februari de Amerikaanse sector in Kasserine aan. De onervaren Amerikaanse soldaten krijgen zware klappen: meer dan 6.000 doden, gewonden en gevangenen en een hoop materiële schade. Hierop wijzigen de Amerikanen hun operationele commando, stellen hun troepen opnieuw samen, herbevoorraden de Franse geallieerde troepen en leggen bijkomende vliegvelden aan.

Hitler – die goed beseft dat Italië uiterst kwetsbaar is wanneer hij Afrika verliest – en stuurt versterkingen naar het *Afrikakorps*. Op 6 maart 1943 waagt generaal Erwin Rommel zich aan een nieuwe aanval, maar die wordt door het Britse 8ste Leger afgeslagen. De zieke Rommel verlaat Afrika op 9 maart, terwijl zijn troepen zich ijlings terugtrekken. Op 22 maart overrompelen de geallieerden de in Tunis en Bizerte gehergroepeerde Duits-Italiaanse troepen. Uiteindelijk geven deze zich op 13 mei gewonnen. De geallieerden maken 275.000 krijgsgevangenen. De Duitsers en Italianen laten massa's transportvliegtuigen, schepen en pantservoertuigen achter in Afrika. Voor de geallieerden ligt Italië nu binnen handbereik.

De herovering van Italië: van Sicilië naar Rome

De geallieerden profiteren van hun winst in Noord-Afrika en landen vanaf 10 juli 1943 in Sicilië. Door hevig verzet van in allerijl naar Sicilië gezonden Duitse troepen verloopt de opmars van de Britse en Amerikaanse troepen langzaam. De verzwakte en slecht georganiseerde Italiaanse troepen daarentegen geven zich dikwijls over zonder een schot te lossen. Na het bombardement van Rome op 19 juli 1943 zijn de Italianen volledig gedemoraliseerd. Uiteindelijk wordt Mussolini op 25 juli afgezet. Op 17 augustus – na meer dan vijf weken van hevige gevechten – ontmoeten de geallieerde legers elkaar in Messina. De Duitsers kunnen ontkomen naar het vasteland, dat ze met de hulp van enkele aan het fascisme trouw gebleven Italiaanse troepen met hand en tand verdedigen.

Nadat ze het eiland volledig veroverd hebben zetten de geallieerden in september voet aan wal in Calabrië. De Duitsers verschansen zich achter verschillende verdedigingslijnen en vertragen de geallieerde opmars naar het noorden.

Aan de voet van de Monte Cassino, in het centrum van Italië, kunnen ze begin 1944 de geallieerde opmars stuiten. Op 22 januari proberen de geallieerden de Duitsers in de rug aan te vallen door ten zuiden van Rome bij Anzio te landen. Het lukt hen echter niet om hun bruggenhoofd uit te breiden.

Pas na enkele bloedige pogingen slagen de geallieerden alsnog in hun opzet. Op 11 mei lanceren ze het beslissende offensief tegen de Duitse troepen ten zuiden van Rome. De Italiaanse hoofdstad valt op 4 juni. Het noorden van het land is dan nog steeds in fascistische handen.

Bevrijding van Mussolini in Gran Sasso, sept. 1943,
© ECPAD, Parijs

De Repubblica Sociale Italiana

De erbarmelijke staat van het Italiaanse leger, de sociale onrust en de demoralisering van de bevolking door de geallieerde bombardementen leiden tot de val van Benito Mussolini. Na de geallieerde invasie op Sicilië dwingen verschillende hoogwaardigheidsbekleders Mussolini om op 24 juli 1943 de Grote Fascistische Raad bijeen te roepen. Mussolini wordt afgezet, gearresteerd en gevangen gezet. Tegelijk wordt de fascistische partij ontbonden en in de plaats komt een autoritair, conservatief en monarchistisch regime.

Op 3 september ondertekent het regime een wapenstilstand met de geallieerden. Ondertussen hebben de Duitsers in Italië versterking gekregen. Ze bevrijden Mussolini die prompt de 'Italiaanse Sociale Republiek' uitroept (*Repubblica Sociale Italiana*).

Hij verzamelt enkele strijdkrachten en een fascistische milizie en kondigt sociale hervormingen aan.

Eigenlijk is de nieuwe republiek alleen maar een instrument voor de Duitsers die het land uitbuiten en leegplunderen. Ze deporteren meer dan 600.000 Italiaanse soldaten om te vechten op vreemde bodem. Ook tienduizenden burgers en joden worden naar werkkampen gedeporteerd.

Thema: technische nieuwigheden De Atlantische muur

In juni 1940 bezet het Duitse leger de Europese kustlijn van Noorwegen tot aan de Pyreneeën. Tot december 1941 is de versterking van deze kustlijn geen prioriteit voor het Duitse opperbevel. Toch worden er enkele grote werken aangevat zoals de opstelling van een aantal zware kustbatterijen (1940) en het bouwen van enkele duikbootbasissen (1941).

Wanneer de Verenigde Staten mee in het strijdperk stappen, beslist Hitler om de kusten toch te versterken, om de in het oosten ingezette troepen te beschermen tegen een aanval in de rug. Het verdedigingsapparaat concentreert zich in maart 1942

rond de havens, waarvan de verovering in Duitse ogen een noodzakelijke voorwaarde is voor een eventuele landing. De mislukte Canadese aanval op Dieppe in augustus 1942 versterkt hen in deze overtuiging. Organisatie Todt neemt de bouw van zo'n 15.000 verdedigingswerken in handen. Na een alarmerend verslag over de kustverdediging in de winter van 1943 stelt Hitler veldmaarschalk Rommel aan als algemeen inspecteur van de vestingwerken. Rommel stelt de zwakke punten vast van deze zogenaamd onneembare muur, drijft de vuurkracht van de bunkers op, verbetert de camouflage, bezaait de stranden met duizenden obstakels en stopt miljoenen mijnen onder het zand. Zo hoopt hij de stranden ontoegankelijk te maken en de open ruimtes tussen de verdedigingswerken op te vullen. Maar door de geallieerde luchtaanvallen verlopen de werken moeizaam.

© Bundesarchiv, Koblenz

Zo lijkt de muur aan de vooravond van de landing op een vesting die dan wel indrukwekkend is, maar van ongelijke sterkte. Bovendien zijn de kustverdedigingstroepen doorgaans van middelmatige kwaliteit. Naast de SS divisies, de pantsereenheden en de parachutisteneenheden, zijn er een twintigtal stationaire divisies die voornamelijk uit oudere of herstellende mannen of vrijwilligers uit de in het oosten bezette gebieden bestaan. Zij beschikken alleen maar over verouderde of op de vijand buitgemaakte wapens.

Dieppe

Aangespoord door het succes van hun eerdere commando-operaties op Saint-Nazaire en Bruneval in februari en maart 1942, plannen de geallieerden operatie Jubilee. Bij het Franse Dieppe zullen ze op 19 augustus 1942 de Duitse kustverdediging testen en desgevallend te vernietigen. Bijna 6.000 mannen nemen deel aan de operatie, waaronder 5.000 Canadezen, een duizendtal Britten en enkele Amerikanen, Fransen en Belgen.

De operatie draait uit op een bloedbad. De geallieerden verliezen zijn erg hoog: bijna 1.200 doden, meer dan 2.500 gewonden en 2.000 krijgsgevangenen waarvan het grootste deel Canadezen. Een onderschatting van de Duitse verdediging, de zwakte van de lucht- en marinesteun, het gebruik van onaangepast materiaal, een

falende verbindingdienst en de extreme starheid van het actieplan liggen aan de basis van dit fiasco. De geallieerde staf trekt er lessen uit voor de uiteindelijke landing in Normandië. Zo wordt het plan afgevoerd om met een frontale aanval te goed bewaakte haveninstallaties aan te vallen.

De voorbereidingen van de landing

Vanaf 1942 zijn de Britten en de Amerikanen van plan om op de Franse kusten van de Atlantische Oceaan te landen. Tijdens de intergeallieerde conferenties (Casablanca, Quebec en Washington) worden de plannen geperfectioneerd en de noden aan manschappen en materiaal afgelijnd. Op de top van Teheran in november 1943 krijgt *Overlord* – het resultaat van zeer lang wikken en wegen – groen licht van Churchill, Roosevelt en Stalin. Met het oog op de landing wordt Groot-Brittannië één groot arsenaal. Op de velden, in de stations en in de havens stapelen de tanks, vrachtwagens, pantservoertuigen en vliegtuigen zich op. Tegelijkertijd wordt een enorme invasiemacht samengesteld met soldaten uit tientallen landen, waarvan het grootste deel Britten en Amerikanen. De eerste Amerikanen komen aan in 1942. Ze zijn uiteindelijk met bijna anderhalf miljoen en moeten tot aan D-Day onderdak vinden op het eiland. Ze trainen zeer intensief, o.a. tijdens grootschalige manoeuvres op de goed met de Normandische stranden vergelijkbare Engelse kuststroken. Tijdens de oefeningen met echte kogels zijn af en toe wel ernstige verliezen te betreuren. Om pottenkijkers te vermijden worden vanaf december 1943 volledige gebieden in het zuiden van Engeland geëvacueerd. Voor de amfibische operaties worden massaal platbodemplandingsvaartuigen gefabriceerd, de *Landing Crafts* of *Landing Ships*. Bijna 2.500 van die vaartuigen (in alle vormen en maten) nemen deel aan de aanval. Ze landen onmiddellijk op het strand en zetten er manschappen, geschut en tanks - waaronder de beruchte *Funnies* – af. Deze speciale pantservoertuigen – ontworpen door de Britse Major General Hobart – kunnen de vijandelijke verdediging (greppels of antitankmuren, mijnevelden, bunkers, enz...) doorbreken of vernietigen en aldus de opmars vergemakkelijken. Bij de *Funnies* ontwikkelen de geallieerden ook op basis van een Sherman een amfibietank, de *Duplex Drive*.

Leerling-parachutisten tijdens hun opleiding, GB, 1943, © WHI, Brussel

Tijdens het bezoek Op naar de bevrijding van Europa 1942 - 1944

Thema : krijgsgevangenen Organisatie Todt

Vanaf 1938 belast de *Führer* de Organisatie Todt (OT) met de bouw van de *Westwall* (Siegfriedlinie) en met verschillende andere opdrachten die verband houden met de oorlogsvoorbereidingen. Deze onderneming draagt de naam van hoofdingenieur Fritz Todt en is tot dan toe verantwoordelijk voor het aanleggen van de Duitse autowegen. Wanneer de oorlog uitbreekt, wordt de OT ook in de bezette gebieden actief. Daar herstelt ze wegen, spoorwegen en waterwegen, bouwt of herstelt mijnen en industriële installaties en zorgt voor huisvesting voor de troepen. Vanaf augustus 1942 houdt de OT zich hoofdzakelijk bezig met de versterking van de Atlantische kust, daarna ook de Mediterrane kust en het Italiaanse schiereiland. De mobiele detachementen van de OT duiken overal op en zijn ook actief in Noorwegen, Denemarken, Finland en de Balkan. Vanaf 1943 plooit de OT zich terug op Duits grondgebied waar de gevolgen van de Brits-Amerikaanse bombardementen serieus voelbaar zijn. De OT herstelt schade, bouwt bunkers en graaft onderaardse ruimten om er de strategische fabrieken in onder te brengen.

Eind 1944 werken er bij dit gigantische bouwbedrijf van het Derde Rijk zo'n 1.360.000 mensen waarvan slechts 60.000 Duitsers. Naast gespecialiseerde Duitse werknemers bestaan de arbeidskrachten vooral uit plaatselijke arbeiders, krijgsgevangenen, dwangarbeiders, Joden,

Bouw van de Atlantische muur
© Bundesarchiv, Koblenz

Thema: propaganda Aflleidings- en misleidingsoperaties

Tijdens de oorlog maken de verschillende kampen gretig gebruik van desinformatie om de vijand te misleiden. Eind 1943 zet het geallieerd opperbevel het grootschalig misleidingsplan *Bodyguard* op om bij de Duitsers vewarring te zaaien over de plaats en het tijdstip van de geallieerde bestorming van Fort Europa. De geallieerden willen de Duitse aandacht versnipperen en lanceren de ene na de andere aflleidingsoperatie waarbij de stormloop nu eens in de Oostzee, dan weer in de Middellandse Zee zal plaatsvinden.

Operatie *Fortitude South* spant de kroon. Dit plan wil geloofwaardigheid verlenen

aan de hypothese van een mogelijke landing in Pas-de-Calais en draait o.a. rond het nepleger het *First United States Army Group (FUSAG)* onder bevel van de Amerikaanse generaal George Patton. Hiervoor verzamelen de geallieerden in het zuidoosten van Engeland neptanks en neplandingsvaartuigen in hout of rubber om de Duitse verkenningsvliegtuigen op het verkeerde been te zetten. Naarmate de tijd vordert, stijgt het door de Duitsers onderschepte radioverkeer, wat hen overtuigt dat de landing nabij is. Ook de informatie van de dubbelspionnen heeft hetzelfde effect.

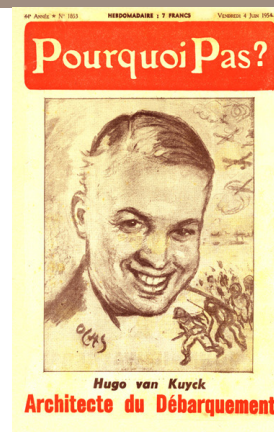
Nagemaakt voertuig van het type DUKW in karton en hout © IWM, London

Om de verwarring zo lang mogelijk in stand te houden, droppen geallieerde bommenwerpers bij het aanbreken van D-Day duizenden *windows* om de vijandelijke radar te verstoren en poppen aan parachutes boven Pas-de-Calais en het land van Caux tussen Le Havre en Dieppe. De Duitsers tuinen met open ogen in deze grootschalige misleiding. Ze zijn er lang van overtuigd dat operatie *Overlord* de misleidingsoperatie is die hun aandacht moet afleiden van Pas-de-Calais.

B Thema: De Belgen en de oorlog Hugo Van Kuyck (1902-1975)

Hugo Van Kuyck is een van de weinige buitenlandse officieren in dienst van het Amerikaanse leger. Hij is burgerlijk ingenieur van opleiding, maar is tevens piloot en schipper. Als officier bij de genie staat hij aan het hoofd van de *Beach Intelligence Section*. Vanaf 1943 maakt zijn ploeg gedetailleerde kaarten van de Franse kustlijn. Op basis van luchtfoto's maakt Van Kuyck in de weken voor de landing gedetailleerde kaarten en profieltekeningen van de Normandische stranden. Op 6 juni neemt hij de leiding van de *Beach Survey Party*, het team dat de weerstand van het zand peilt voor de ontschepping van zware voertuigen in de sector van Omaha.

Na de oorlog wordt hij korvetkapitein bij de Belgische Zeemacht.

J. Ochs, *Pourquoi Pas?*, juin 1954, © WHI, Brussel

Thema: de oorlog en het weer

De meteorologische en maritieme omstandigheden van de landing

Operatie *Overlord* kan alleen succesvol verlopen bij gunstige meteorologische omstandigheden. Het weer is niet alleen cruciaal op D-day, maar blijft ook belangrijk de daaropvolgende dagen en weken onder meer voor luchtinterventies. In de maanden voor de landing worden voor elke fase van de operatie de minimaal noodzakelijke weersomstandigheden bepaald. Een licht bewolkte hemel is nodig voor de voorafgaande bombardementen, een zwakke wind voor de parachutisten en een kalme zee voor de verscheping en ontscheping van manschappen en materiaal. Gelukkig spelen ook meer voorspelbare elementen een rol, zoals de stand van de maan en de getijden. Alle puzzelstukken vallen gemiddeld slechts drie keer per maand in elkaar.

In mei 1944 wordt de landingsdatum geprikt op 5 juni. Helaas slaat het milde voorjaarsweer begin mei volledig om. Opperbevelhebber Dwight Eisenhower beslist op de ochtend van 5 juni in extremis om de operatie 24 uur uit te stellen omdat voor 6 juni beter weer is voorspeld.

Thema: technische nieuwigheden

Hobarts funnies

Onder leiding van de Britse pantserexpert generaal Percy Hobart werd een reeks Sherman- en Churchill tanks omgebouwd met het oog op de landing. Ze worden *funnies* genoemd en een aantal ervan hebben diere namen. Deze bijzondere tanks zijn respectievelijk in staat om het mulle strandzand te overbruggen zonder erin weg te zakken (dankzij een grote rol canvas die als een tapijt voor de tank uitrolt), vijandelijke verdedigingen als antitank-grachten of -muren te overschrijden (met een brug die ze op hun rug vervoeren), of te vernietigen, door mijnvelden te rijden (de *crab* is uitgerust met een vlegel met metalen kettingen die mijnen veegt), bunkers in as te leggen (de *crocodile* beschikt over een vlammenwerper die van 1.800 liter brandstof is voorzien en een bereik heeft van 110 meter) en zo de opmars van de eenheden te bevorderen. De *funnies* worden door de geallieerden aangevuld door

Tanks Churchill ARK-tank rijdt over een betonmuur en Sherman Crab-tank, GB, 1944, © IWM, Londen

de Duplex drive, een geblindeerd amfibievoertuig dat op de Sherman is gebaseerd.

Thema: de burgerbevolking De rol van het verzet

De staf van de speciale eenheden (SFHQ), die is ontstaan uit de fusie tussen eenheden van de Britse (SOE) en Amerikaanse (OSS) geheime diensten, bereidt in de maanden vóór de landing verschillende verzetsacties voor in Frankrijk en leidt ze daarna in goede banen. Tot zijn opheffing in juli 1944 behoudt de SFHQ de volledige controle over het plaatselijke verzet en dit tegen het advies in van de Fransen in Algiers en Londen. Deze laatsten proberen de acties van het verzet nauwkeurig te plannen in het licht van de landing waarvan ze de datum en de plaats nog steeds niet kennen. Hun door het SFHQ goedgekeurde instructies worden in mei 1944 overal in Frankrijk rondgestuurd. Het idee van een nationale opstand die in het hele land in vuur en vlam moet zetten op de dag van de landing wordt afgevoerd. Deze richtlijnen worden opgevat als tactische handleiding voor de verzetslui; ze beschrijven in detail de belangrijkste acties die de komst van de Duitse versterkingen in de beslissende uren net na de ontschepping zo mogelijk moeten verhinderen of minstens vertragen. De sabotageplannen betreffen vooral spoorwegen (groen plan), telefoonlijnen (paars plan) en elektrische installaties (blauw plan). De voordien voor de uitvoering van deze sabotagedaden samengestelde teams worden verwittigd door middel van door de BBC uitgezonden “waarschuwingscodezinnen” gevolgd door “actiecodezinnen”, waaronder de bekende verzen van Verlaine: *“Les sanglots longs des violons de l’automne... blessent mon coeur d’une langueur monotone”* (De lange slikken/van de violen/ van de herfst... verwonden mijn hart/in lome/monotonie). In de nacht van 5 op 6 juni 1944 voeren de verzetsnetwerken (bijna 40 in de Normandische regio) meer dan duizend sabotagedaden uit. Hun doeltreffendheid overtreft de verwachtingen van de SFHQ en leidt tot een spectaculaire stijging van het ledenaantal van het verzet. Bijna overal leidt het enthousiasme en de hoop op een nakend eind van de oorlog ertoe dat men tot guerrilla overgaat.

Het verzet saboteert het spoorwegnet, België, v. 1944, © Cegesoma, Brussel

Activiteitenfiche

Op naar de bevrijding van Europa

Thema : krijgsgevangenen Organisatie Todt

Zoek de uniformen van Organisatie Todt in de nagebouwde bunker.
Welke taak had deze organisatie?

.....

Zijn de mensen die voor deze organisatie werken burgers of militairen?

.....

Waarom dragen ze een uniform?

.....

.....

Thema: propaganda Operatie Fortitude

Met operatie Fortitude willen de geallieerden de Duitsers op het verkeerde been zetten. Ze proberen ze te doen geloven dat de geallieerde landing niet in Normandië zal plaatsvinden, maar in Pas-de-Calais.

Beschrijf drie trucs die de geallieerden gebruikten om de Duitsers te misleiden.

.....

.....

.....

B Thema: De Belgen en de oorlog

Ook de kennis van het terrein en de meteorologische omstandigheden hebben een belangrijke rol gespeeld bij de landing.
Eén Belg speelt een belangrijke rol bij de voorbereiding van de landing.

Hoe heette hij?

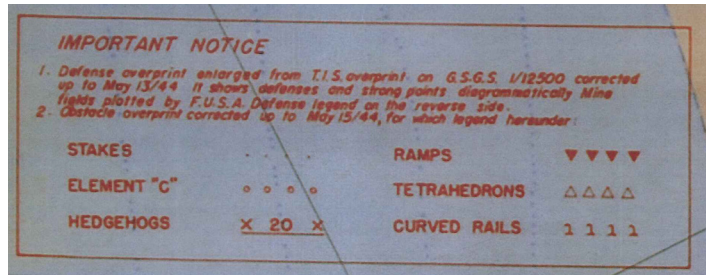
.....

Wat was de bijdrage die hij leverde?

.....

.....

Welke informatie op de kaarten kan nuttig zijn tijdens de landing? Hiernaast zie je de uitvergroete legende van één van de kaarten die tijdens de landing werd gebruikt.

.....

.....

Hoe en waarom kan de informatie op de kaarten een invloed hebben op het moment van de landing?

.....

Thema: technische nieuwigheden De Hobarts funnies

Generaal Hobart heeft een reeks tanks omgebouwd voor de landing. Ze worden *funnies* genoemd en een aantal ervan hebben dierennamen. Ze moeten de soldaten helpen om door het mulle zand te rijden en de strandversperringen te overbruggen.

Noem een aantal tanks die in de vitrine zijn tentoongesteld. Wat kunnen ze?

☐ De krokodil	- betonnen muren slopen
☐ De Churchill Ark	- zich zowel op het land als op het water verplaatsen
☐ De krab	- vlammenwerpen
☐ De Duplex Drive	- die mijnen veegen

Thema: de burgerbevolking De weerstand

Bekijk de vitrine over het verzet.

Welke verzetsdaden pleegden de Franse verzetslui om de landing voor te bereiden en welke voorwerpen gebruikten ze daarvoor?

.....

.....

.....

Activiteitenfiche (oplossing)

Op naar de bevrijding van Europa

Thema : krijgsgevangenen Organisatie Todt

Zoek de uniformen van Organisatie Todt in de nagebouwde bunker.

Welke taak had deze organisatie?

Het was een overheidsorganisatie die tijdens de oorlog ondermeer bunkers, kustversterkingen en wegen bouwde voor het Duitse leger. Organisatie Todt stond met name in voor de bouw van de Atlantikwall (letterlijk: Atlantische Muur), een kilometerslange verdedigingslinie langs de Atlantische kust (van Noorwegen tot aan de grens met Spanje) die door de Duitsers werd aangelegd om een geallieerde landing te voorkomen.

Zijn de mensen die voor deze organisatie werken burgers of militairen?

Het zijn burgers die op vrijwillige basis of als dwangarbeider (vaak politieke gevangenen, gevangenen 'op grond van ras' en krijgsgevangenen) aan het werk worden gezet.

Waarom dragen ze een uniform?

Ze dragen uniformen van krijgsgevangenen om te voorkomen dat ze ontsnappen en omdat ze aan een militaire discipline zijn onderworpen.

Thema: propaganda Operatie Fortitude

Met operatie Fortitude willen de geallieerden de Duitsers op het verkeerde been zetten. Ze proberen ze te doen geloven dat de geallieerde landing niet in Normandië zal plaatsvinden, maar in Pas-de-Calais.

Beschrijf drie trucs die de geallieerden gebruikten om de Duitsers te misleiden.

- De First Army Group, een neppeenheid die uit kartonnen tanks, vliegtuigen en landingsvaartuigen bestaat. Ze is in de buurt van Dover gelegerd om de Duitsers te doen geloven dat de landing in Pas-de-Calais zal plaatsvinden. Er staat een 'echte' generaal (de Amerikaan Patton) aan het hoofd van dit nepleger.
- Paradummies (parachutistenpoppen): op de ochtend van de landing droppen de geallieerden poppen met parachutes om de aandacht af te leiden van de echte landing.
- De geallieerden bezorgen opzettelijk foute informatie aan het verzet in de hoop dat de Duitsers, wanneer de verzetsstrijders vervolgens in actie komen, zullen denken dat ze de echte landing voorbereiden. Helaas heeft deze foute informatie veel verzetsstrijders het leven gekost.

B Thema: De Belgen en de oorlog

Ook de kennis van het terrein en de meteorologische omstandigheden hebben een belangrijke rol gespeeld bij de landing.

Eén Belg speelt een belangrijke rol bij de voorbereiding van de landing.

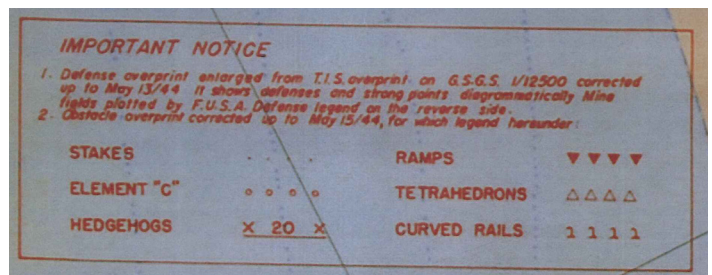
Hoe heette hij?

Hugo Van Kuyck

Wat was de bijdrage die hij leverde?

Hij heeft kaarten van de Franse kustlijn opgesteld. In de weken vóór de landing tekent hij zeer gedetailleerde kaarten van de Normandische stranden waar de operatie zal plaatsvinden. Tijdens de landing zelf peilt hij de weerstand van het zand om te zien of de zware voertuigen kunnen ontschepen in de Amerikaanse sector van Omaha.

Welke informatie op de kaarten kan nuttig zijn tijdens de landing? Hiernaast zie je de uitvergroete legende van één van de kaarten die tijdens de landing werd gebruikt.

De positie van de strandversperringen, die de landingssloepen moeten vermijden.

Hoe en waarom kan de informatie op de kaarten een invloed hebben op het moment van de landing?

Landen de soldaten bij laagtij, dan zijn de strandversperringen goed zichtbaar. Nadeel is dat ze dan een langere afstand moeten afleggen, waardoor ze langer aan vijandelijk vuur zijn blootgesteld.

Thema: technische nieuwigheden De Hobarts funnies

Generaal Hobart heeft een reeks tanks omgebouwd voor de landing. Ze worden funnies genoemd en een aantal ervan hebben dierennamen. Ze moeten de soldaten helpen om door het mulle zand te rijden en de strandversperringen te overbruggen.

Noem een aantal tanks die in de vitrine zijn tentoongesteld. Waarvoor dienen ze?

De krokodil: vlammenwerpen

De krab: mijnen veegen

De duplex-drive: zich zowel op het land als op het water verplaatsen

De Churchill Ark: betonnen muren slopen

Thema: de burgerbevolking Verzet

Bekijk de vitrine over het verzet.

Welke verzetsdaden pleegden de Franse verzetslui om de landing voor te bereiden en welke voorwerpen gebruikten ze daarvoor?

Inlichtingen inwinnen (foto- en radiotoestel)

Sabotage plegen (ontsteker, rol elektriciteitsdraad, mijn en explosieven, foto van een onstpoorde trein)

De vijand uitschakelen (machinepistool)

Asmogendheden

Bondgenootschap tussen Duitsland, Italië en Japan. Ze werden ook de Axis genoemd. Japan, Duitsland en Italië sluiten een overeenkomst waarin zij beloven elkaar te zullen steunen als de Verenigde Staten een van hen aanvalt.

Atlantikwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 2.500 kilometer langs de grens van Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Nederland, België en Frankrijk. De Duitsers waren nog het meest beducht op het gevaar van de zee. De geallieerden waren in de lucht zeker niet sterker maar een verrassingsaanval zou zeker vanaf de zee komen. De Duitsers bouwden duizenden bunkers langs de kust van Noorwegen tot aan het uiterste puntje van Zuid-Frankrijk. Op het strand en in de duinen werden landmijnen geplaatst.

Atoombom

Raketten met kernkoppen die enorme schade en tienduizenden doden veroorzaakten op 6 (Hiroshima) en 9 (Nagasaki) augustus 1945. Japan gaf zich hierna onvoorwaardelijk over.

BBC

De BBC zorgde ervoor dat Radio België uit kon zenden en bezet België kon toespreken. Maar ook de BBC zelf was populair, de Belgische radio stond onder controle van de Duitsers, dat vertrouwde men niet. De bijnaam van de BBC was dan ook de Betrouwbare Berichten Centrale.

Bezet

Als een land zelf niets meer over de politiek, het leger, de politie, wetten en de rechtspraak heeft te zeggen spreken we van een land dat bezet is.

Blitzkrieg

Op 1 september 1939 viel het Duitse leger Polen binnen, dat ging volgens de zogenaamde overrompelingstactiek met de inzet van tanks, vliegtuigen, parachutisten en grondtroepen.

Bolsjewisten (Bolsjewieken)

Russische Marxisten naar het idee van Lenin die later de Communistische Partij van de Sovjet-Unie zouden vormen. Veel westerse landen waren net zo fel gekant tegen het Bolsjewisme als het Duitsland van Hitler.

Capitulatie

Overgave van een land aan een vreemde mogendheid. Duitsland tekende op 8 mei de volledige overgave.

Censuur

Toezicht en controle op alles wat wordt uitgebracht zoals films, boeken, brieven en kranten.

D-Day

Op 6 juni 1944 landen geallieerde troepen op de Normandische kust. De 'D' is een militaire aanduiding, onterecht wordt er wel eens 'Decision-Day' van gemaakt.

Denazificatie

Duitse politici en militairen moesten na de oorlog ervan doordrongen worden dat het nazisme kansloos was en zou blijven. Niet in mindere mate gold dit voor het Duitse volk, wat een onmogelijke taak is gebleken hoewel het merendeel van de Duitsers de oorlog, Hitler en een groot Duitsland verwerpt.

Derde Rijk

Hitler riep in 1933 het Derde Rijk uit toen hij de macht kreeg van het Duitse volk. Er wordt ook wel gesproken van het Duizendjarige rijk. Het was de opvolger van de Weimar Republiek.

De term komt uit het boek *Das Dritte Reich* van Arthur Moeller van den Bruck uit 1923. Het eerste rijk was het Heilig Roomse Rijk en het tweede het Duitse Keizerrijk van 1871 tot 1918.

Einsatzgruppen

Concentratiekampen bestonden al langer maar vernietigingskampen nog niet, toen de ovens op volle toeren draaiden hadden elitetroepen al een ware slachting aangericht onder Joden in met name het oosten.

Ook communisten, zigeuners en journalisten moesten het vaak ontgelden. Er waren vier van dit soort moordcommando's die meer dan een miljoen moorden op hun geweten hebben.

Endlösung (Endziel)

De Duitsers wilden zich ontdoen van de Joden. Omdat ze de gehele Joodse populatie wilden uitroeien kan er gesproken worden van een genocide.

Fascisme

Politiek die gericht is op de centrale leiding van een land, het volk is ondergeschikt aan een extreem sterke vorm van nationalisme.

Fall Blau

In 1942 probeerden de Duitsers het Rode leger definitief te verslagen, de Slag om Leningrad verloren de nazi's en luidde de ineenstorting van het Duitse Rijk in.

Fall Gelb

Codenaam van de Duitsers voor het plan om Nederland, België en Luxemburg binnen te vallen en in te lijfen. Nederland viel op 15 mei, België en Luxemburg op 28 mei 1940.

Fall Rot

Na *Fall Gelb* was Frankrijk aan de beurt, de codenaam voor de inval in Frankrijk was *Fall Rot*. Na twintig dagen viel Frankrijk op 25 mei 1940.

Fall Weiss

Dit was het Duitse plan om Polen binnen te vallen en te veroveren. Deze inval in september 1939 was de aanleiding tot de Tweede Wereldoorlog.

Fat Man

Bijnaam van de kernbom die op 9 augustus 1945 door de Verenigde Staten boven de Japanse stad Nagasaki tot ontploffing werd gebracht. De atoombom op Hiroshima werd *Little Boy* genoemd (6 augustus 1945.)

Freya

Naar deze godin van de vruchtbaarheid is het Duitse radarsysteem vernoemd dat in de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt

Führer

Hitler liet zich vanaf 1934 aanspreken met *Führer*, wat in het Duits 'leider' betekent.

Geallieerden

Bondgenootschap tussen Engeland, de Verenigde Staten, Canada en de Sovjet-Unie die de voornaamste 'vijanden' van het Duitse regime vormden.

Genocide

Volkerenmoord.

Hakenkruis

Hitler voerde een symboolpolitiek waarbij ook uiterlijk vertoon belangrijk was. Naast de SS tekens en het IJzeren kruis werd ook het hakenkruis ingevoerd als symbool voor het nationaal-socialisme. Zie ook 'Swastika'.

Holocaust

De systematische uitroeiing van het Joodse volk. Hetzelfde als 'Shoah'.

KdF

Kraft Durch Freude (kracht door vreugd) was de beloning aan hen die zich uitmuntend toonden qua inzet voor nazi-Duitsland. De eerste auto die voor het volk werd gebouwd heette eveneens de 'KdF', later werd dit de Volkswagen Kever.

Kriegsmarine

Onderdeel van de Duitse Wehrmacht.

KZ (Konzentrationslager)

Duits voor concentratiekamp

Lager

Duits voor kamp (Konzentrationslager, KZ)

Lebensraum

Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam wilde hij meer levensruimte voor iedere Duitser, dat wilde hij bereiken door een groot Duits rijk te stichten. Dit streven kwam bekend te staan onder de term *Grossraumpolitik*.

Luftwaffe

De Duitse luchtmacht. De Duitsers zelf gebruikten het woord echter in veel bredere zin. Als de geallieerden kwamen om een Duitse stad te bombarderen werd er '*Luftwaffe*' geroepen.

In 1935 liet Hitler door Göring de *Wehrmacht* opbouwen, iets wat internationaal moeilijk lag omdat Duitsland als agressor in de Eerste Wereldoorlog zich niet mocht herbewapenen. In vijf jaar tijd stond er een modern oorlogsapparaat waarvan de *Luftwaffe* een zeer belangrijk en gevreesd onderdeel was.

Nacht-und-Nebel-Erlass

Angst aanjagen was een van de middelen die de nazi's gebruikten. Aan het eind van de zomer van 1941 pakten de Duitsers lukraak mensen op die verdacht werden van mogelijke verzetsdaden, maar wat op dat moment (nog) niet bewezen kon worden. Zij werden tewerkgesteld in Duitse kampen maar kwamen nooit terug.

Navajo

De meeste Indianen in Amerika spreken Navajo, deze taal is zo gecompliceerd dat het Amerikaanse leger Navajo Indianen inzette

om gecodeerde berichten over de oorlog met Japan op te stellen. De Japanners hebben de code nimmer kunnen kraken.

Nazi

Duitse afkorting van 'nationaalsocialist', de gedachte dat Duitsers beter waren dan anderen lag ten grondslag aan deze beweging.

Neurenberg

In deze Duitse plaats werden na de oorlog veel processen tegen oorlogsmisdadigers gevoerd.

Neurenberger Wetten

De rassenwetten van Neurenberg waren anti-Joodse wetten uit 1935 om Joden rechten te ontfemen.

NKVD

De Russische geheime Dienst. Voor het eerst deden zij van zich spreken toen 20.000 Poolse militairen, waaronder veel officieren, bij Katyn in Polen door hen werden afgeslacht.

NSKK

Een vrij onbekend onderdeel van de Duitse NSDAP, de politieke beweging van Hitler. In alle bezette gebieden had de NSKK een afdeling.

Propaganda

Tijdens de bezettingsjaren probeerde Hitler het volk voor te houden dat ze maar beter mee konden werken want dan stonden hen mooie dingen te wachten.

Radioboedochappen en filmpjes met vrolijke tafereeltjes en kinderen op schoot bij Duitse soldaten moesten de indruk wekken dat het allemaal wel meeviel met de verschrikkingen. In de persoon van Goebbels had Hitler een verantwoordelijke aangesteld als minister van propaganda.

RAF

De Britse luchtmacht, 'The Royal Air Force'.

Rassenleer

Wetenschappelijk 'bewijs' dat bepaalde mensenrassen minderwaardig zijn. De nazi's gingen ervan uit dat het Germaanse ras verheven was boven andere rassen en dat die dus uigeroeid moesten worden. Deze theorie wordt door zo weinig mensen serieus genomen dat er van 'bewijs' geen sprake is.

Rassenzuivering

Op grond van afkomst een gehele bevolkingsgroep verwijderen uit de samenleving.

SA

De Sturmabteilung werd al in 1921 opgericht om partijbijeenkomsten te beleggen maar later hield ze zich ook bezig met het intimideren van politieke tegenstanders. SA-leden werden ook wel aangeduid als “de bruinhemden”.

Schutzstaffel (SS)

De Duitse beschermingsdienst die direct gelieerd was aan de NSDAP en ingezet werd om angst aan te jagen en Joden op te pakken

Shoah (sjoa)

Dit betekent letterlijk ‘vernietiging’ of ‘ramp’. Het staat voor de vervolging en moord op Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Sippenhaftung

Sippenhaftung is een collectieve bestraffing van doorgaans onschuldige familieleden van een dader. Dat vond niet alleen plaats onder de mensen die slachtoffer van het Duitse regime waren maar ook onder de nazi's zelf.

Swastika

Dit ‘hakenkruis’ stond symbool voor het nazisme. Hitler misbruikte een oud godsdienstig symbool van hindoes en boedhisten. De swastika staat bijvoorbeeld afgebeeld op de voet van Boeddha. Het symbool komt echter ook voor op christelijke grafmonumenten bij Rome en op Griekse en Romeinse mozaïekvloeren.

U-Boot

‘*Unterseeboot*’, onderzeeboot van de Duitsers.

V1 en V2 en V3

De V1, Vergeltungswaffe 1 (vergeldingswapen) was eigenlijk ontworpen als een luchtafweerwapen maar werd al snel ingezet als aanvalswapen. De vliegende bom had een motor die ontstak als de druk rondom de raket een bepaalde waarde had. Op basis van de hoeveelheid kerosine en afstand konden de Duitsers redelijk nauwkeurig de raketten neer laten komen.

De V2 was zijn opvolger en werd geen vliegende bom maar een raket genoemd. De V3 was een kanon dat zware bommen kon afschieten.

V-E-Day

De dag dat Europa officieel bevrijd werd verklaard, 8 mei 1945.

V-J-Day

De dag dat Japan officieel verslagen was door de Amerikanen, 15 augustus 1945.

Vichy-Frankrijk

Deels was Frankrijk bezet gebied, maar in het zuiden was een groot gebied onder controle van maarschalk Pétain die openlijk sympathiseerde met de nazi's. Pétain leidde het land tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werden veel Joden uitgeleverd aan de Duitsers, diverse overheidsinstanties werkten daaraan mee.

Waffen SS

De militaire tak van de SS.

Wannsee-conferentie

Op 20 januari 1942 kwamen nazi's en hoge Duitse ambtenaren bijeen in een villa aan de Duitse *Grosse Wannensee*, niet ver van Berlijn, om te bespreken hoe ze de Joden het snelst konden uitroeien. Besloten werd om vernietigingskampen in te richten met gaskamers en verbrandingsovens.

Weerwolf

In 1944 droeg Hitler Joseph Goebbels op om een groep strijders samen te stellen die aanslagen moesten plegen achter de linies van de geallieerden. De weerwolven werden geen succes omdat velen werden opgepakt en daardoor het moreel onder anderen tot een dieptepunt zank.

Wehrmacht

De complete Duitse defensiemacht: de Landmacht (*Heer*), Luchtmacht (*Luftwaffe*) en Zeemacht (*Kriegsmarine*).

Westwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 600 kilometer langs de Nederlandse, Belgische, Luxemburgse en Franse grens. De geallieerden noemde deze de Siegfriedlinie. In de Eerste Wereldoorlog hadden de Duitsers een verdedigingslijn die zo heette.

Bibliografie

Hieronder vindt u een selectie van algemene werken over het interbellum, die de leerlingen kunnen helpen bij het uitdiepen van het thema. Daarbij komen dan nog referenties over onderwerpen die in de tentoonstelling minder aan bod komen.

Woordenboeken

Paul ARON & José GOTOVITCH (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale en Belgique.

Bruxelles: André Versaille, 2008.

Isabelle BOURNIER & Marc POTTIER,

Atlas de la Seconde Guerre mondiale, Bruxelles, Casterman,

2006.

I.C.B. DEAR,

The Oxford Companion to World War II, Oxford-New York

University Press, 2001.

Philippe MASSON (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale (2 vol.). Paris,

Larousse, 1979-1980.

Monografieën

Antony, BEEVOR

The Second World War, London, 2012.

Crete – The Battle and the Resistance, London, 1990.

Stalingrad, London, 1998.

Berlin: The Downfall, 1945, London, 2002.

Chris, BELLAMY

Absolute War, Soviet Russia in the Second World War, London,

2007.

Marnix, BEYEN

Oorlog en verleden. Nationale geschiedenis in België en

Nederland, 1938-1947, 2002.

J. BOURKE,

The Second World War: A people's History, Oxford, 2001.

Christopher BROWNING,

Des hommes ordinaires: le 101e bataillon de réserve de la police

allemande et la Solution finale en Pologne. Paris, Tallandier,

2007.

- Haruko Taya COOK & Theodore F. COOK,
Japan at War, 1993.
- Albert, DE JONGHE
Hitler en het politieke lot van België, 1972.
- Luc DE VOS en Frank, DECAT,
Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie, 1990.
- Luc, De Vos,
De bevrijding. Van Normandië tot de Ardennen, 1994.
- Bruno, DE WEVER,
Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde: het VNV, 1933-1945, 1994.
- Adrian, GILBERT,
POW: allied prisoners in Europe, 1939-1945, Londres, John Murray, 2006.
- José GOTOVITCH et Jules GÉRARD-LIBOIS,
L'an 40 : la Belgique occupée, Bruxelles, CRISP, 1971.
- Ian, KERSHAW,
Hitler 1889-1936: Hubris, London, 1998.
Hitler, 1936-1945: Nemesis, London, 2000.
- Hein A.M., KLEMMANN,
'Waarom honger in Europa in de Tweede Wereldoorlog?' in DE KEIZER, Madelon e.a. (red)., *Thuisfront. Oorlog en economie in de twintigste eeuw*, 2003.
- Ruth LEISEROWITZ,
Von Ostpreussen nach Kyritz. Wolfskinder auf dem Weg nach Brandenburg. Postdam, 2003.
- Primo LEVI,
Is dit een mens, Meulenhoff, 2010.
- Alie NOORLAG,
Een leven lang gezwegen. Getuigenissen van voormalige NSB'er en hun familie. Amsterdam: Profiel Uitgeverij.
- *Reflections, IWM Holocaust Exhibition Teachers' Guide*, London, 2000.
- Aline SAX,
Voor Vlaanderen, Volk en Führer. De motivatie en het wereldbeeld van Vlaamse collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog. 1940-1945. Antwerpen, Manteau, 2012.

Bärbel SCHMIDT,

Geschichte und Symbolik der gestreiften KZ-Häftlingskleidung,
Dissertation, Universität Oldenburg, 2000

URL: <http://oops.uni-oldenburg.de/volltexte/2000/440/>
(29/05/2012).

Peter SCHRIJVERS,

De hel die Europa heet. Amerikaanse frontsoldaten in de Tweede Wereldoorlog. Amsterdam, Manteau, 2003.

Pieter SERRIEN,

Zo was onze oorlog. Getuigenissen over de Tweede

Wereldoorlog in België. Antwerpen: Manteau, 2014, p.163.

Wandelen in Mortsel. Historische wandeling Bombardement 5 april 1943. Mortsel, 2009, p.4.

Elke dag angst. De terreur van de V-bommen in België (1944-1945). Antwerpen, 2016.

Anneleen SPIESSENS,

“Gekleurd verleden: over geschiedenis, herinnering en mythe.”

In *Témoigner – entre Histoire et Mémoire*, 2011 (consulté en ligne www.auschwitz.be en septembre 2017), p.119.

Veerle VAN DEN EECKHOUT ,

Twintig Ninoofse vrouwen en de repressie na de Tweede

Wereldoorlog. De rol van de getuige en de verdachte in

repressieonderzoeken na de Tweede Wereldoorlog, RUG, 2009.

Jan VELAERS & Herman VAN GOETHEM,

Leopold III, de Koning, het Land, de Oorlog, Lannoo, 1994, p.
329.

Etienne VERHOEYEN ,

België bezet 1940-1944, Brtn, 1993.

Het pedagogische aanbod van het WHI

GELEIDE BEZOEKEN: aangepast aan elk niveau. Groepen van max. 15 of 25 leerlingen, naargelang het thema : 70 € (week) – 80 € (weekend)

Mogelijke thema's: algemene rondleiding, de middeleeuwen, België in de 19e eeuw, het interbellum, de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog, vliegtuigen, museologie, propaganda, dynastie, internationaal humanitair recht, ...

ANIMATIES: voor een verjaardag of een namiddag met vriendjes. De animatie belicht de collecties op ludieke en interactieve wijze. Groepen van max. 15 kinderen: 85 € (week) – 95 € (weekend)
Mogelijke thema's: Missie Regenboog, Op de vleugels van de wind, Beestig!, Ridder in de middeleeuwen, Pas op! Propaganda.

PEDAGOGISCHE DOSSIERS: dossiers voor de leerkrachten en vragenlijsten voor de leerlingen om een bezoek aan het Koninklijk Legermuseum voor te bereiden, te begeleiden en af te ronden. Gratis te downloaden op onze website www.klm-mra.be, rubriek Uw bezoek/Educatie/Pedagogische dossiers:

- voor het lager onderwijs: De dynastie, Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog, Als stenen konden spreken, De geschiedenis van de luchtvaart, Interbellum, De Tweede Wereldoorlog
- voor het middelbaar: Als stenen konden spreken, Propaganda, Internationaal humanitair recht, Het interbellum, De Tweede Wereldoorlog

SPELBLAADJES: gratis te downloaden op onze webstek, om de permanente collecties en de tijdelijke tentoonstellingen spelenderwijs te verkennen.
Mogelijke thema's: De 19^e eeuw, De Tweede Wereldoorlog, De luchtvaart, Antarctica, #100Masters, Geocaching.

REIZENDE TENTOONSTELLING: Nodig de geschiedenis uit in uw school of gemeente! We beschikken over zes reizende tentoonstellingen over verschillende onderwerpen die u kunt uitlenen. De prijs bevat de verzekering, het transport en het opstellen. Wij komen dan de tentoonstelling van uw keuze opbouwen.

Naargelang de tentoonstelling kunt u ook beroep doen op onze ervaren gidsen. Ze begeleiden op een interactieve manier groepen door de tentoonstelling. Wilt u ook een van de tentoonstellingen in uw school of bij u in de buurt, aarzel dan niet om ons te contacteren!

Thema: Verzet in Europa, Deportatie

Info en reservatie: 02 737 78 23 of herinnering@whi.be

EEN BEZOEK AAN DE SITE BREENDONK

Van september 1940 tot september 1944 verbleven zo'n 3.600 gevangenen in Breendonk. Als gedenkteken is het Fort van Breendonk, een van de best bewaarde kampen in Europa, symbool voor het lijden en de dood van alle slachtoffers van het nazisme.

Info en reserveringen: <http://www.breendonk.be>

EEN BEZOEK AAN DE SITE BASTOGNE BARRACKS

Sinds 2010 is er het Interpretatiecentrum van de Tweede Wereldoorlog in Bastenaken ondergebracht. Het parcours bestaat uit een reeks tentoonstellingsruimten en een aantal plekken die een belangrijke rol speelden in de Slag om de Ardennen, zoals de kelder van Mc Auliff of de eetzaal waar de kerstmaaltijd werd gehouden. U kunt ook een bezoek brengen aan het 'Vehicle Restoration Centre', waar de pantsers van het WHI een nieuw leven beginnen.

Bastogne Barracks, Quartier Slt. Heintz - Rue de la Roche 40 - 6600 Bastenaken

Bezoek op reservatie: 0032(0)61/24 21 24 of bb.whi@skynet.be

Duur: ongeveer 2 uur

<https://www.warheritage.be/fr/sites>

<http://www.bastognebarracks.be/>